

Радина Божилова / Radina Bozhilova

**ФОРМИРАНЕ И СТРУКТУРА НА ДОКУМЕНТАЛНИЯ
РЕСУРС НА БЪЛГАРСКИЯ ИСТОРИЧЕСКИ АРХИВ
ДО 9 СЕПТЕМВРИ 1944 г.**

**Formation and Structure of the Documentary Resource
of the Bulgarian Historical Archives until September 9,
1944**

Abstract: After the Liberation of Bulgaria (1878) the beginning was set of a purposeful search and publication of documents about the Bulgarian national revival. Until the middle of the twentieth century, Bulgaria lacked archival legislation, as well as specialized archival institutions, which caused irreparable damage to the Bulgarian archival heritage. During this period, archival collections of volumes were formed in cultural, scientific and other institutions. The largest of them were built at the National Library in Sofia.

Keywords: Bulgarian Revival, publication, archival collections, archival documents.

След Освобождението и установяването на Временното руско управление в България се полагат целенасочени усилия за документното осигуряване на управлението и социалните дейности, както и за организирането на учреденски архиви. До средата на XX в. у нас липсва архивно законодателство, както и специализирани архивни учреждения, което нанася непоправими щети на българското архивно наследство. Дотогава към някои културни, научни и други институции се формират различни по обем архивни сбирки. Най-голямата от тях се изгражда към Народната библиотека в София.

Както е добре известно, освен за административната уредба, Временното руско управление полага грижи и за културното издигане на страната. През 1878 г. в писмо под №3429 П. Н. Алабин пише до Марин Дринов, че в духа на истинското просвещение и нуждите на софийското общество от четене, една от главните цели е създаването на публична библиотека в град София с безплатна читалня към нея. В отговор на писмото М. Дринов отговаря, че с радост приема неговата идея за откриване на библиотека в София, за което и бърза да му изкаже своята благодарност и съдействие, като изпраща веднага 15 книги. Така се полага началото на Народната библиотека в София. Вдъхновен от отговора на М. Дринов, Алабин се заема с изработването на два проектоустава за нея, утвърдени от „Негово Сиятелство Княз Дондуков“ на 25 септември 1878 г.¹

На 6 юни 1879 г., с преминаването на библиотеката на държавен бюджет, от градска тя се превръща в Народна (национална) библиотека. От 1879 г. до 1898 г. тя съществува без да има закон или правилник, който да определя положението ѝ. За устройствени и организационни въпроси е използван руският опит. Георги Я. Кирков, първият директор на библиотеката, иска и получава от Одеската библиотека материали за библиотечното устройство. Отделен е въпросът доколко те се прилагат в практиката.

Първият документ, уреждащ дейността на Народната библиотека, е изработената от Константин Иречек – „Инструкцията за устройството на българската народна библиотека“, одобрена от Министерството на народното просвещение през 1884 г. Основната задача на институцията е събирането на „книжни материали“, като: 1. Старобългарски и новобългарски ръкописи, старопечатни книги, всички книги на български език или от български автори на чужд език; 2. Всичко, което е писано в чужбина за България, съседните ѝ страни и за страните от Балканския полуостров; 3. Всички класически съчинения от областта на художествената литература и науката; 4. Всички по-главни, основни съчинения по всички науки (§ 5).

Според Любомира Трашлиева с тази Инструкция „на Народната библиотека в София се възлагат преди всичко функциите на книгохранилище, което за българските книги е основно в страната, и дори с известни зачатъци на архивни функции“². В първия официално публикуван правилник от 1898 г., с който всъщност се урежда положението на двете народни библиотеки в страната (София и Пловдив), се поставя изискването ръкописите се да пазят в „особени долапи“ (чл. 19)³.

Първите постъпления на архивни документи в Народната библиотека в София имат случаен характер, тъй като усилията ѝ са насочени към набавянето на книги, което е и нейна основна задача. Известно е, че през 1879 г. ѝ е предаден архивът на Учредителното събрание. Заедно с дарените лични библиотеки или отделни ръкописни и старопечатни книги на възрожденските ни дейци в Народната библиотека попадат и техните лични архиви.

През 1881 г. постъпва архивът на Любен Каравелов, който е един от редките, но много богати по съдържание дарения, направени по силата на завещание. Фондът съдържа части от личните архиви на Васил Левски, Панайот Хитов, Киряк Цанков⁴. По-късно от Русе пристигат и документи на българското читалище в града. Последния му секретар – учителят Хр. Кръстев, съобщава в писмо до библиотеката, че е запазил оригинала на първия устав за създаването на читалището. Получени са документи и от Априловската гимназия в Габрово и др. Министерството на народното просвещение препраща предадени му архивни документи. Характерът на тези постъпления дава основание на някои изследователи да определят архивната сбирка на библиотеката още в началния период на формирането ѝ като Архив на Възраждането⁵.

Наред с българските документи от Възраждането, в библиотеката започват да се концентрират и изоставени документи на турската администрация

при оттеглянето ѝ от българските земи след Освобождението. Така заедно с библиотеките на Осман Пазвантоглу и Хюсрев паша са прибрани и документи на Видинския и Софийския санджак⁶. По-късно от различни джамии и от общински управления са събрани още османотурски ръкописи и документи.

В крайна сметка, Народната библиотека успява да образува две сбирки с различен обем. По-голямата е съставена от османотурски ръкописи и документи, а по-малката – от документи от български произход, създадени предимно преди Освобождението⁷. Тези сбирки са узаконени със Закона за народното просвещение от 1909 г. Сред отделите на библиотеката, посочени в чл. 407, са Отдел за ръкописи и архиви и Ориенталски отдел⁸. Целта на библиотеката е определена по следния начин: „да събира и пази всички печатни, ръкописни и по друг начин възпроизведени писмени паметници на България и да служи на по-високите културни нужди на страната“ (чл. 404)⁹. Законът възлага грижата по събирането на ръкописи, старопечатни книги и документи и на още две културни институции – Народната библиотека в Пловдив и Народния етнографски музей в София, където по това време вече са се формирали крупни архивни сбирки.

В Правилника за управление и уредба на Народната библиотека от 25 септември 1915 г. се посочва, че „Отдел ръкописен и архивен“ се структурира в следните подраздели: 1. за стари български и чужди ръкописи; 2. за писма и документи, засягащи историята на нашия народ и отношенията му със съседните и други народи; 3. за писма и документи, засягащи историята и отношенията на други балкански народи; 4. за ръкописи от произведения на наши именити автори из всички области на книжовната дейност, както и за автографи на чужди автори, чиито съчинения засягат България в исторически, политически и др[уги] отношения...§ 5. Във връзка с обогатяването на сбирката „Исторически писма и документи“ пред Народната библиотека стои задачата „да събира, пази, класифицира и проучва писма и документи по духовното и политическо възраждане на нашия народ, както и по отношенията му със съседните и други народи“, като всеки документ се вписва в „особен инвентар“ по начина, определен за славянските и ориенталски ръкописи и старопечатни книги (§85)¹⁰. Уточнява се, че който иска да фотографира или да направи копие на някой от писмените паметници, подава писмено заявление до директора на библиотеката, а решението се взема от Библиотечния съвет. По отношение на сбирката „Ръкописи от произведения на наши и чужди писатели и дейци“, съгласно §86 на Правилника на библиотеката се възлага задачата „да събере запазени ръкописи на по-видни починали български писатели, както и разни техни писма, коректури, книги с бележки, портрети и др[уги] подобни, които биха могли да свидетелстват било за творческия процес на писателя, било за характеризиране на неговата личност или дейност“¹¹. Откупуването на тези документи става по същия начин, по който се откупуват и стари ръкописи. В бележка се уточнява, че „библиотечното управление приема и всеки ръкопис от жив наш или чужд със значение писател, както и неизползвани научни материали, само ако са предложени даром“.

По решение на Библиотечния комитет библиотеката може да запазва в тайна за определен срок някои необнародвани ръкописи от писатели, научни или обществени дейци, ако последните пожелаят това (§87). Ръкописите се описват и систематизират по установения за славянските начин, като публично ползване се допуска само от ръкописите на починали автори (§88)¹².

Проблемите, пред които се изправя библиотеката през този период, никак не са малко. Липсва достатъчно пространство за подреждане на документите и за тяхната обработка. Това от своя страна не позволява те да бъдат предоставени за използване.

Важна роля в издирването и събирането на нови документи изиграва назначеният за директор през 1909 г. Пенчо Славеиков. С негова помощ в библиотеката постъпват архивите на митрополит Климент, Н. Хр. Палаузов и проф. Марин Дринов¹³. Въпреки усилията обаче до 1919 г., поради липсата на достатъчно средства, материали се приемат главно чрез завещания или дарения и дейността на отдела не е особено активна.

По време на Първата световна война Народната библиотека извършва активна събирателска дейност във връзка с материалите от водената в момента война. Под ръководството на директора на библиотеката се създава отделна колекция за войната на България през 1915 г. Предвижда се колекцията да включва документи, свързани с обявяването на войната, заповеди от армията, правилници и устави на дружества и комитети, основани във връзка с войната и др. Въпреки усилията идеята на директора не дава особени резултати. В библиотеката постъпват само отделни материали от някои поделения, пехотни полкове и др.¹⁴

Годината 1919 е начало на един период, през който дейността на библиотеката значително се разгръща. От този момент нататък една от основните ѝ задачи е събирането на архивни документи, за което твърде много допринася Стоян Чилингиров, назначен тогава за директор¹⁵. Въпреки че след края на Първата световна война от България са откъснати не малко територии, той полага големи усилия за събиране на документи от всички български земи. В тази връзка Чилингиров представя своята идея за по-обширно проучване и събиране на документи, свързани с бесарабските българи. Благодарение на неговите усилия започват да се отпускат повече субсидии за откупуване на архивни фондове и библиотеката се сдобива с фондовете на Светослав Миларов, К. Цанков, И. Касабов, Кузман Шапкарев, библиотеката на Григор Начович, ценни документи на Никола Обретенков и др.

През 1919 г. Ст. Чилингиров предлага проект за изменение на Закона за народното просвещение, в който се предвижда към Народната библиотека да се създаде архивен отдел. Друго негово предложение от същата година е Архивът на Възраждането да бъде преместен от Народния етнографски музей в библиотеката¹⁶. Архивът на Възраждането се създава през 1904 г. към Народния музей, а през 1908 г. постъпва за по-нататъшно съхранение в учредения две години по-рано Народен етнографски музей. Неговата цел е да събере

всичко, което се отнася до духовния живот на българите през XVIII–XIX в., за да може въз основа на събрания материал да се проучи по-обстойно Българското възраждане¹⁷.

Всъщност идеята за тези предложения се среща по-рано в отчета на библиотеката от 1914 г. В него се отбелязва, че на две заседания от месеците април и май Библиотечният комитет е взел решения да се обособи отделен архивен отдел и да бъдат препратени в библиотеката събраните в Етнографския музей книги и ръкописи¹⁸.

През 1921 г., с приемането на нов Закон за народното просвещение, се утвърждава съществуването на самостоятелен Архивен отдел към Народната библиотека¹⁹. А плануваното от Чилингиров преместване на Архива на Възраждането, залегнало и в закона, става факт няколко години по-късно – през 1924 г., след построяването на новия склад към Народна библиотека. Законът поставя пред Архивния отдел задачата „да събере и пази всички документи, които имат връзка с миналото на България“²⁰.

Статутът, структурата и дейността на Архивния отдел се регламентират в приетия през 1926 г. нов правилник на библиотеката. Той следва да „се грижи да събере, класифицира, проучи и постави на разположение на публиката за научни цели всички архиви с историческо и културно значение, а също и отделни исторически писма и документи по духовното и политическото възраждане на българския народ, както и по отношенията му със съседните и други народи“. Уточнява се, че това са: „1. правителствени архиви, станали излишни за текущата служба на съответните учреждения; 2. архиви на български държавници, писатели, учени и други политически и обществени дейци; 3. ръкописи на по-видни починали български писатели, както и разни техни писма, коректури и книги с бележки, портрети и други подобни, които биха могли да свидетелстват било за творческия процес на писателя, било за характеризиране на неговата личност и дейност; 4. отделни архивни материали с историческо значение, като писма, автографи, портрети, печати, отпечатъци на восък и др.“ (§178)²¹.

Правилникът задължава всички държавни и обществени учреждения, както и всички частни лица, които притежават архиви на починали обществени дейци, да представят в срок от една година подробен опис на тези архиви в Народната библиотека²². Уточнява се, че „последните остават под непосредствения контрол на държавата и не могат да бъдат отчуждени“ (§ 191)²³. Определя се и 25-годишен срок на учрежденско съхранение на документите. Така на Народната библиотека в София официално се възлагат функциите на държавен архив с уговорката, че това задължение е само до учредяването на държавен архив на страната.

Следващите две десетилетия се характеризират с разширяване на постъпленията и опити за подобряване на организацията на Архивния отдел. С назначаването на новия директор на библиотеката – Васил Василев, през 1924 г. се отпускат повече средства и се приемат нови ценни дарения. При-

емането на Архива на Възраждането от Народния етнографски музей налага известни промени. В. Василев прави много както за уеднаквяване на обработката на документите от двата института, така и за преодоляването на някои слабости по организацията. Василев излага своите разбирания в една инструкция, в която се изисква заварените колекции от документи, групирани по предмет, да се групират, ако е възможно, по името на бившите им притежатели в архиви и сбирки²⁴.

През 1926 г. към колекцията на Архива се прибавят архивите на Н. Обретенов, Филип Симидов, мемоарите на Мито Анков от Враца за Врачанските въстания²⁵. Библиотеката се сдобива и с нови документи, свързани с четата на Хр. Ботев и част от неговия фонд, пенсионни преписки на опълченци и поборници, както и такива от архива на П. Р. Славейков.

Константин Мутафов, назначен за уредник след напускането на Василев през 1928 г., извършва активна дейност по събирането на архивни фондове. В резултат на негови обиколки из страната в Архивния отдел постъпват значителен брой важни документи и фондове, като тези на Константин Величков, Христо Даскалов, Евлоги Георгиев и др. След 1 септември 1928 г., когато за директор е назначен Велико Йорданов, усилията на библиотеката в тази посока се увеличават, в резултат на което до 1943 г. са набавени и доокомплектувани ценни архивни фондове, колекции и единични документи²⁶.

В законите и правилниците на библиотеката, излезли между 1909 и 1924 г., се дават насоки за по-добрата обработка на документите. В тях се предвижда обособяването на два каталога – на лични фондове и на писма и документи с историческо значение. С Правилника на Народната библиотека от 1926 г. се правят опити за подобряване на класификацията на архивите. В него се утвърждава схема за организация на материалите в отдела, като се предвижда документите да се разпределят в 2 основни групи – правителствени и частни архиви. Първата група включва постъпилите документи от държавните учреждения и се подразделя на три части: а) губернаторства в Северна България (1877–1880 г.); б) Източна Румелия (1878–1885 г.); в) Княжество България (1880–1908 г.). Втората група обхваща архивите на частни лица и организации и се състои от 2 части: Архив на Възраждането (1762–1877 г.) и Архив след Освобождението (след 1877 г.). Въз основа на тази схема се извършва организацията на материалите в отдела²⁷.

За използването на документите от изключително значение е разкриването на тяхното съдържание. В правилника се отделя значително място за начините на описване на документите и съставяне на каталози. Описването на архивните документи се извършва по два начина: групово (за държавни архиви) и поединично (за частни архиви)²⁸. При описанието на група документи, отнасящи се до един въпрос, се съставя само един фиш, а при поединичното описание отделен фиш се съставя за всеки документ. Въвежда се изискването върху всеки документ да се поставят печат, инвентарен номер и сигнатура.

Въз основа на фишите се създават три каталога: за частните архиви; предметен каталог (за двете основни групи документи); каталог за изрезки от български и чужди вестници и списания. Всяко каталожно описание на Архивния отдел задължително съдържа следното: инвентарен номер (най-горе вляво); сигнатура (най-горе вдясно); най-важните данни на документа – местопроизхождение, дата, автор, лицето, до което е адресирано, и кратко резюме на съдържанието; вид и размери на документа; към кой архив се отнася; кой го е доставил²⁹.

Въпросите, свързани с конкретната организация на документите в Архивния отдел, както е видно от правилника, са разработени сравнително обстойно. Те до голяма степен са повлияни от библиотечната практика и не съответстват на съвременните постижения на световната архивна теория и на установената в редица страни практика на пофондово съхранение на документите. Все пак важното е, че материалите са описани, което улеснява търсенето и използването на документите.

След напускането на уредника на отдела В. Василев през 1928 г. работата върху подготовката на предметния каталог значително намалява. Описанието и подреждането на новопостъпилите материали започва да се извършва с много бавни темпове, некачествено и те остават с години необработени, но работата в основни линии се извършвала по установения от Василев ред³⁰.

През разглеждания период има сериозни проблеми с опазването на архивните документи. Не се полагат достатъчно грижи за ценните документи в архива и за тези, които са в лошо състояние. Помещенията, в които се съхраняват документите – много често това са мазета и коридори, не са съобразени с изискванията за архивохранилища.

С доклад на директора на Народната библиотека Райчо Райчев от 1939 г. се поставя въпросът за опазването на най-ценните архивни материали от евентуални военновъздушни нападения и се предлагат възможни варианти за евакуацията им. След обмисляне Райчев предлага в случай на нужда документите да бъдат пренесени на съхранение в Българска народна банка, но се оказва, че там могат да бъдат поберат само половината от тях. От друга страна, остава въпросът дали архивите да бъдат преместени веднага или да се изчака до момента, когато има действителна опасност от нападение. Правителственото разпореждане е да се потърси подходящо решение за прехвърляне на документите в провинцията, тъй като в София не е безопасно³¹.

В годините на Втората световна война Народната библиотека страда от недостиг на място, в което да събира непрекъснатия приток от книги, вестници и списания, които тя получава по Закона за задължителния депозит, както и тези, които купува³². В крайна сметка не са предприети действия по опазването на архивните материали и бомбардировките на 30 март 1944 г. унищожават голяма част от документите³³, а оцелелите стари ръкописи и архиви на Възраждането са пренесени в мазето на Съдебната палата³⁴.

Към изявените служители в Отдела през разглеждания период са В. Василев, К. Мутафов, А. Христова, Цв. Александрова и В. Кертева. В края на 1942 г. е назначен и първият историк – д-р Иван Панайотов. Постепенно архивите са прибрани, а работата по тях спира. Малко по-късно, през 1943 г. Отделът е затворен за посетители. Въпреки всичко, до 9. IX. 1944 г. са набавени голяма част от архива на Евл. и Хр. Георгиеви, П. Рашев, Н. Поповски, Др. Цанков и др. В тези бурни времена в библиотеката пристигат и безценните документи за историята на Източна Румелия, оформени по-късно в колекция, под името „Колекция 29“³⁵.

Обработката на документи обаче е прекратена, като служителите се занимават основно с пренасянето на документалния фонд в подземията на Съдебната палата и евакуацията на библиотечните служби в с. Долни Раковец, Радомирско³⁶.

До 9 септември 1944 г. Архивният отдел при библиотеката не може да развива особено активна и пълноценна дейност и да изпълнява законно възложените му през 1921 г. функции на държавен архив, тъй като за целта липсват подходяща материална база и необходимите кадри. По това време в отдела работят само един-двама щатни служители. Дейността на отдела се ограничава само до събирането, съхраняването и отчасти регистрирането на постъпилите материали, без те да са обработвани пълноценно³⁷.

Единственият служител, който остава в Архивния отдел и след 9 септември 1944 г., е д-р Ив. Панайотов. Той ръководи реевакуацията на документите и основната му задача е свързана с възстановяването на работата на отдела. В края на 1947 г. като помощници на Ив. Панайотов са назначени нови историци, а като пръв помощник на уредника постъпва Кирила Възвъзова. Малко по-късно колективът се увеличава с още трима служители – Виктория Тилева, Бонка Тодорова-Петкова и Драга Алексиева³⁸.

В историческото развитие на БИА се открояват четири основни периода. Първият обхваща времето от 1879 г. до 1921 г. и се характеризира като цяло със случайни постъпления на архивни документи. Вторият период е от 1921 г. до 1951 г., когато се създава самостоятелен Архивен отдел, на който се възлагат функциите на държавен архив до създаването на такъв. Третият период е от 1951 г. до 1974 г. Това е времето, в което по силата на Указ № 515 за създаване на ДАФ на БИА са му отнети предишните функции и той би следвало да предаде събраните от него документи на новосъздадените архивни учреждения. Началото на четвъртия период, който продължава и до днес, поставя Законът за ДАФ от 1974 г. С него се легитимира съществуването на БИА и на останалите сбирки на Ръкописно-документалния сектор на Народната библиотека.

Организацията на документите, съхранявани в БИА, съответства на развитието на архивното дело у нас. При липсата на архивно законодателство силно влияние върху нея оказват методите, използвани в библиотечната практика. В условията на организирано архивно дело се преминава към пофон-

дово съхранение на документите, отговарящо на съвременните изисквания на архивистиката.

Българският исторически архив (до 1949 г. Архивен отдел) има съществен принос не само за съхраняването на една голяма част от възрожденското документално наследство, но и за разкриването на неговото съдържание и привеждането му в известност.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ **Йорданов, В.** История на Народната библиотека в София. София, 1930, с. 14.

² **Трашлиева, Л.** Български исторически архив при Народна библиотека “Св. Кирил и Методий” – история и съвременност. – Известия на държавните архиви, 2000, кн. 80, с. 33. ISSN 0323-9780

³ Пак там.

⁴ **Тилева, В.** Към 90-годишнината на първата българска архивна сбирка, създадена у нас след Освобождението в Народна библиотека. – Известия на НБКМ, 1972, т. XII (XVIII), с. 330.

⁵ **Трашлиева, Л.** Цит. съч., с. 34; **Нейкова, А.** Архиви и общество. София: Софи-Р, 2007.

⁶ **Кузманова-Матеева, М.** История на архивите и организация на архивното дело в България. София: Наука и изкуство, 1966, с. 70.

⁷ Пак там.

⁸ Архив на българските архиви. Съст. К. Анчова, М. Пискова, М. Тодорова. Благоевград: Университетско издателство „Неофит Рилски“, 2003, с. 347.

⁹ Пак там, с. 346.

¹⁰ Пак там, с. 387.

¹¹ Пак там.

¹² Пак там, с. 388.

¹³ **Трашлиева, Л.** Цит. съч., с. 35.

¹⁴ **Кузманова-Матеева, М.** Цит. съч., с. 107.

¹⁵ Пак там, с. 71.

¹⁶ **Тилева, В.** Цит. съч., с. 334.

¹⁷ **Нейкова, А.** Документалните публикации за Възраждането в периодичните издания – начален етап на археографската дейност. – Известия на държавните архиви, 1980, №40, 55–70.

¹⁸ Архив за българските архиви, с. 381.

¹⁹ **Савов, Н.** Към историята на българската архивистика. Българската общественост и документалното ни наследство. София: Българска академия на науките, 1990.

²⁰ **Кузманова-Матеева, М.** Цит. съч., с. 81.

²¹ Архив за българските архиви, 447–448.

²² Архив за българските архиви, с. 450.

²³ Правилник за Народната библиотека в София. София, 1926.

²⁴ **Трашлиева, Л.** Цит. съч., с. 40.

²⁵ **Йорданов, В.** Цит. съч., с. 305.

- ²⁶ **Тилева, В.** Цит. съч., с. 336.
- ²⁷ **Кузманова-Матеева, М.** Цит. съч., с. 84.
- ²⁸ Пак там.
- ²⁹ Пак там, с. 85.
- ³⁰ Пак там.
- ³¹ Архив на българските архиви, с. 533.
- ³² Пак там, с. 555.
- ³³ Изгоряла част от архива на Източна Румелия, турските документи и пенсионни преписки с историческо значение.
- ³⁴ **Кузманова-М, М.** Цит. съч., с. 72.
- ³⁵ Повече за кол. 29 виж: **Дончев, А.** Нови данни за финансовото състояние на Източнорумелийската милиция. В: Известия на центъра за стопанско-исторически изследвания, том 4, Варна, 2019, 94–103.
- ³⁶ **Тилева, В.** Цит. съч., с. 338.
- ³⁷ Обзор на архивните фондове, колекции и единични постъпления, съхранявани в Български исторически архив, кн. 1. София: Наука и изкуство, 1963, с. 5.
- ³⁸ **Трашлиева, Л.** Цит. съч., с. 42.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Методически ръководства и архивни справочници

Обзор на архивните фондове, колекции и единични постъпления, съхранявани в Български исторически архив, кн. 1. София: Наука и изкуство, 1963 [Obzor na arhivnite fondove, kolekcii i edinichni postyplenia, syhranyavani v Balgarski istoricheski arhiv, kn. 1. Sofia: Nauka i izkustvo, 1963].

Правилник за Народната библиотека в София. София, 1926. [Pravilnik za Narodnata biblioteka v Sofia. Sofia, 1926].

Изследвания / Research Works

Архив на българските архиви. Съст. К. Анчова, М. Пискова, М. Тодоракова. Благоевград: Университетско издателство „Неофит Рилски“, 2003, с. 347. [Arhiv na balgarskite arhivi. Syst. K. Anchova, M. Piskova, M. Todorakova. Blagoevgrad: Universitetsko izdatelstvo „Neofit Rilski“, 2003s. 347].

Дончев, А. Нови данни за финансовото състояние на Източнорумелийската милиция. – В: Известия на центъра за стопанско-исторически изследвания. Том 4: Кризи и стопанско развитие през вековете. Варна, 2019, 94–103 [Donchev, A. Novi dannii za finansovoto systoyanie na Iztochnorumeliyskata milicia. – V: Izvestia na centara za stopansko-istoricheski izsledvania. Tom 4: Krizi i stopansko razvitie prez vekovete. Varna, 2019, 94–103].

Йорданов, В. История на Народната библиотека в София. София, 1930 [Yordanov, V. Istoria na Narodnata biblioteka v Sofia. Sofia, 1930].

Кузманова-Матеева, М. История на архивите и организация на архивното дело в България. София: Наука и изкуство, 1966 – <https://electronic-library.org/books/Book_0003.html> [Kuzmanova-Mateeva, M. Kuzmanova-Mateeva, M. Istoriya na arhivite i organizacia na arhivnoto delo v Balgaria. Sofia: Nauka i izkustvo, 1966 – <https://electronic-library.org/books/Book_0003.html>].

Нейкова, А. Архиви и общество. София: Софи-Р, 2007 [Nejkova, A. Arhivi i obshtestvo. Sofia: Sofi-R, 2007].

Нейкова, А. Документалните публикации за Възраждането в периодичните издания – начален етап на археографската дейност. – Известия на държавните архиви, 1980, № 40, 55–70 [Nejkova, A. Dokumentalnite publikacii za Vazrazhdaneto v periodichnite izdania – nachalen etap na arheografskata deynost. – Izvestia na darzhavnite arhivi, 1980, № 40, 55–70].

Савов, Н. Към историята на българската архивистика. Българската обществено-документалното ни наследство. София: Българска академия на науките, 1990 [Savov, N. Kam istoriyata na balgarskata arhivistika. Balgarskata obshtestvenost i dokumentalnoto ni nasledstvo. Sofia: Balgarska akademia na naukite, 1990].

Тилева, В. Към 90-годишнината на първата българска архивна сбирка, създадена у нас след Освобождението в Народна библиотека. – Известия на НБКМ, 1972, т. XII (XVIII), 329–350 [Tileva, V. Kym 90-godishninata na parvata balgarska arhivna sbirka, sazdadena u nas sled Osvobozhdenieto v Narodna biblioteka. – Izvestia na NBKM, 1972, t. XII (XVIII), 329–350].

Трашлиева, Л. Български исторически архив при Народна библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ – история и съвременност. – Известия на държавните архиви, 2000, кн. 80, 31–58 – <https://electronic-library.org/articles/Article_0036.html> [Trashlieva, L. Bylgarski istoricheski arhiv pri Narodna biblioteka “Sv. sv. Kiril i Metodij” – istoria i savremennost. – Izvestia na darzhavnite arhivi, 2000, kn. 80, 31–58 – <https://electronic-library.org/articles/Article_0036.html>].